

Historia

Området som utgör stadsdelen Stureby var fram till slutet av 1800-talet en lantlig trakt vars bebyggelse bestod av ett flertal torp. Marken tillhörde Ersta och Östberga gårdar, som lydde under Örby säteri. Under slutet av 1800- och början av 1900-talet fick stadsbor upp ögonen för det natursköna området och sommarstugor började uppföras i utkanten av Örby. De gamla torpen och den äldre bebyggelsen revs sedan under exploateringen av området.

I början av 1900-talet förvärvades egendomen Ersta Gård samt mark från Östberga Gård av Fastighets AB Villahem som i enlighet med tidsandan hade för avsikt att exploatera marken för en villastad. Exploateringen kom inte igång förrän hösten 1921, i första hand på den som låg omkring dåvarande Tussmöte-torpet. Under följande år kom försäljningen igång på allvar. Det nya samhället kallades Ersta villastad men 1924 protesterade Svenska diakonisällskapet då de ansåg att namnet kunde förväxlas med sällskapets diakonissanstalt och sjukhus vid Erstagatan på Södermalm. Efter förslag som Tussmötet, Rothugget, Bjule och Östbergahagen godkändes till sist namnet Stureby med grunden att Sten Sture d.y. vann ett slag över Kristian II vid Brännkyrka 1518. Namnet och stadsdelen blev officiellt 1926, men stadsdelen var då betydligt större och omfattade fram till 1934 även Östberga, Liseberg och halva Enskedefältet. Dagens gränser fastställdes 1952.

I stadsdelens östra del, på torpet Svinmyrans eller sedermera Svedmyrans mark, uppfördes 1924 Stockholm stads ålderdomshem Gamlebo. Hemmet invigdes 1930 och sex år senare invigdes De Gamlas Hem på södra sidan om Tussmötevägen. Bebyggelsen kompletterades under 1950- och 1960-talen.

Efter andra världskriget ökade bebyggelsen i Stureby, större enfamiljsvillor blev vanligast och i utkanten uppfördes flerfamiljshus och även radhusbebyggelse. En förnyelse och viss förtätning av villabebyggelsen har skett fortlöpande.

Bebyggelsens karaktär

Stureby är en villastadsdel med en mycket blandad bebyggelse. Småstugor och mindre villor från 1920-talet samt större villor från de senare decennierna kompletteras av lamellhus och radhus från efterkrigstiden. Gatorna följer den lätt kuiperade terrängen, vilket skapar ett livfullt och ofta grönskande intryck, allt enligt normen för villastädernas planering, med fritt liggande hus i trädgårdslandskap. Den privatorganiserade villastaden resulterade i en brokigare bebyggelsestruktur än i de av staden reglerade egnahemsförorterna. Stadsdelens östra del utgörs av institutionsbebyggelse i huvudsak uppförd under 1920- och 1930-talen.

Villastad

År 1921 började Fastighets AB Villahem stycka tomter, anlägga gator och dra ledningar efter avtal med Stockholms stad. Fastighetsbolaget ordnade med egen bussförbindelse mellan Stureby och Ringvägen under ett tiotal år från 1923. Mitt i området, i trakten kring Graningegränd, uppfördes de första husen, somliga med träpanel, andra redan från början reveterade. Nybyggarna utgjordes till övervägande del av yrkesmän som själva uppförde sina villor, ofta tvåfamiljshus där den ena lägenheten hyrdes ut. Bebyggelsen ökade och 1929 fastställdes en stadsplan omfattade 36 kvarter avsedda för mindre villor med trädgårdar samt hyreshus i begränsad omfattning för den östra delen av Stureby. Efter mitten av 1930-talet byggdes fler större tjänstemannavillor samtidigt som småstugebyggandet avtog.

Smalhus

Efter att planen för södra Stureby fastställts 1944 började flerbostadshus uppföras i större omfattning. Byggnaderna, normalt trevånings lamellhus, är goda exponenter för 1940- och 50-talens gedigna arkitektur, sociala tänkande och rumsskapande planering. Den stilmässigt måttfulla och sammanhållna bebyggelsen

De sammanlänkade och sinsemellan förskjutna byggnadskropparna, i området kring Götaforsvägen i södra Stureby, är på ett tidstypiskt sätt glest utplacerade i ett halvöppet parklandskap. Foto: Johan Stigholt, Stockholms stadsmuseum.

präglas av omsorgsfullt utformade detaljer som t.ex. entrépartier, fönster och balkonger.Vid Sturebyhöjden uppfördes ett samlat område med flerbostadshus, finkänsligt placerade i terrängen med stor hänsyn till naturlig vegetation. Ett par år senare uppfördes området norr om Tussmöteparken, med trevånings lamellhus och ett välgestaltat radhusområde.

Institutionspark

Stockholm stads ålderdomshem Gamlebo, senare kallat Gammelbyns ålderdomshem, uppfördes efter ett anslag av Stadsfullmäktige 1923 till minne av stadshusets invigning. Hemmet uppfördes 1924 efter ritningar av arkitekten Theodor Kellgen och kom att representera ett socialt nytänkande där principen var ”fler mindre hem” till skillnad mot de kasernhusliknande institutioner som varit förhärskande sedan 1800-talet. Hemmet invigdes 1930 och påminner om en bruksmiljö med den centrala gatan flankerad av låga byggnader, i en omsorgsfull 1920-tals klassicistisk arkitektur, med välgestaltade detaljer.Theodor Kellgen ritade även De Gamles hem, numera Stureby sjukhem, vilket började uppföras 1932 på andra sidan Tussmötesvägen. Bebyggelsen kompletterades under slutet av 1950-talet med vårdbyggnader i rött tegel ritade av arkitekt Anders Tengbom. Ålderdomshemmet byggdes i slutet av 1990-talet om till bostadslägenheter.

Skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

I Stureby finns ett område som är utpekad som särskilt kulturhistoriskt värdefullt i översiktsplanen för Stockholm. Det är institutionsområdet på båda sidor om Tussmötevägen i östra Stureby med Gammelbyns ålderdomshem och Stureby sjukhem. Detta är ett viktigt samhällshistoriskt dokument med stadsbildsmässiga värden och utgör ett gott exempel på institutionsbyggandet från denna tid. Gammelbyns klassicerande byggnader besitter stora miljöskapande, arkitektoniska och arkitekturhistoriska värden. Inom området skall stor hänsyn tas till såväl helhetsmiljöns som de enskilda byggnadernas kulturhistoriska värde.

Förutom detta utpekade område finns många kulturhistoriskt värdefulla byggnader och områden i Stureby, däribland ett stort antal småhus av hög arkitektonisk klass. Flerbostadshusbebyggelsen vid Sturebyhöjden i västra Stureby utgör ett enhetligt, välbevarat och tidstypiskt bostadsområde med stora stadsbildsmässiga och miljöskapande värden. Även flerbostadsområdet kring Bäckaskiftsvägen utgörs av tidstypiska lamellhus, väl inpassade i terrängen.

Området har ett stort miljöskapande värde och de enskilda byggnaderna besitter byggnadshistoriskt och arkitektoniskt värde.

I stadsdelen finns ett synnerligen kulturhistoriskt värdefullt område, radhusområdet utmed Vivstavarvsvägen och Husumsgränd i norra Stureby. Det uppfördes under första hälften av 1950-talet efter ritningar av Erik F Dahl. Det är ett mycket välgestaltat och tidstypiskt radhusområde med små, medvetna variationer som anpassats efter topografin. Området har stort miljöskapande och arkitektoniskt värde och kännetecknas av hög materialkvalitet och utmärkt detaljutformning.

Som ägare och förvaltare av en kulturhistoriskt värdefull byggnad bör man beakta följande:

- Att större till- och påbyggnader undviks.
- Att husets ursprungliga fasad- och takmaterial bibehålls och att tilläggs-isoleringar undviks.
- Att husets ursprungliga detaljutformning med fönster, portar, balkonger, fasadutsmyckningar m.m. bibehålls.
- Att husets ursprungliga färgsättning bibehålls.
- Att byggnaden underhålls kontinuerligt med metoder och material som är anpassade till husets ursprungliga utformning, särdrag och byggnadsteknik.
- Att ursprungliga planlösningar bibehålls och att eventuell kulturhistoriskt värdefull inredning bevaras.
- Att tidstypisk markplanering och växtlighet bevaras.

Stockholms stadsmuseum ger gärna råd

För information och tips om byggnadsvård och förhållningssätt vid underhåll och restaurering av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse besök gärna Stads-museets byggnadsvårdswebb: www.stadsmuseum.stockholm.se/byggnadsvard. Ni kan även gå in på www.stockholmskallan.se, besöka museets forskarsal Faktarummet eller kontakta Stockholms stadsmuseum.

Dokumentationsenheten
Box 15025, 104 65 Stockholm
Tel. 08-508 31 600
www.stadsmuseum.stockholm.se

1
Mycket välgestaltat och karaktäristiskt radhusområde från 1950-talet vid Vistavarvsvägen i norra Stureby. Foto: Josefine Bolander, Stockholms stadsmuseum.

3
De tio tvåvåningshusen i Gammelbyns äldreomsorgshem uppfördes 1924 i omsorgsfull 20-tals klassicism. Foto: Johan Stigholt, Stockholms stadsmuseum.

2
Området kring Östrandsvägen präglas av ett flertal arkitektridade villor av hög kvalitet. Foto: Josefine Bolander, Stockholms stadsmuseum.

4
Den påkostade villan på fastigheten Lyftsaxen 6, ritad av Ants Endre. Foto: Josefine Bolander, Stockholms stadsmuseum.

Stureby

*Information till Dig som
äger ett kulturhistoriskt värdefullt
hus i ytterstaden*

Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering

Stockholms stadsmuseum ansvarar för att peka ut och definiera kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Stockholms stad. Klassificeringen används i det dagliga arbetet inom kommunens förvaltningar bland annat i samband med detaljplanering och bygglovprövning.

Byggnaderna klassificeras i fyra kategorier med hänsyn till deras kulturhistoriska värde och redovisas med färgerna blått, grönt, gult och grått:

- Blått anger bebyggelse vars kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminnen i kulturminneslagen.
- Grönt betyder att fastigheten har bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.
- Gult avser en fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde.
- Fastighet markerad med grått går inte att hänföra till någon av ovanstående kategorier.
- ▨ Streckad – Fastighet med bebyggelse uppförd 1990 eller senare och som ännu ej klassificerats eller obebyggd fastighet.

Plan och bygglagen, PBL

För synnerligen och särskilt kulturhistorisk värdefull bebyggelse, det vill säga blå- och grönmärkade byggnader är 3 kap 12 § i (PBL) Plan- och bygglagen tillämplig. För all bebyggelse är 3 kap 10 § och 13 § tillämpliga. Denna lagstiftning är kopplad till Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering som finns redovisad för Stureby i detta faktablad.

10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Lag (1998:805).

12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas. Lag (1994:852).

13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt omgivningens karaktär. Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras. Lag (1994:852).

Framsida uppförån: Vackra detaljer vid Bjulevägen. Foto: Josefine Bolander, Stockholms stadsmuseum. Nedan: Välgestaltad villa med omsorgsfulla detaljer vid Jösseforsvägen. Foto: Johan Stigholt, Stockholms stadsmuseum.

